ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02	Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07	Ta'limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

№5(5)
2026

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 330 sahifa,
22-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA CONTENTS СОДЕРЖАНИЕ

MUNDARIJA

Matematika fanini o'qitishda kommunikativ va ijtimoiy-psixologik yondashuvlar 10
Esonturdiyev Mamatqobil Nurmamatovich

Geografik axborot tizimlari (GAT) texnologiyalari asosida bo'lajak geografiya o'qituvchilarining innovatsion kompetentligini rivojlantirish metodikasi 13
Bahromova Muhayyo Imomqul qizi

Geografiya ta'limida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning nazariy-metodik asoslari 18
Tuyg'unov Murodjon Salimqul o'g'li

Biologiyani o'qitishda belgili-ramziy ko'rgazmalilik vositalaridan foydalanishning o'quvchilarning tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishdagi roli 22
Azimov I. T., Daminova F. A.

PISA 2025 doirasida raqamli ta'lim kompetensiyalarini baholashning innovatsion mexanizmlari 25
Doniyorov Muxiddin Normamatovich, Ishanov Almat Adilxanovich

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining tabiiy savodxonligini oshirishda zamonaviy pedagogik vositalarni qo'llash 28
Abdunazarov Bobir Normurodovich

Raqamli ta'lim resurslari asosida kredit-modul tizimida talabalarning o'quv faoliyatini takomillashtirish 32
Jumayeva Ra'no To'ychi qizi

Oila va maktab integratsiyasining shaxs kamolotiga ta'siri 36
Rasulova Dildora Shuhratovna, Raxmatova Zulxumor Alimovna

Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ kompetensiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik mexanizmlari va uning ijtimoiy ahamiyati 40
Sultanova Sahobar Ravshanbekovna

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tarbiyani shakllantirishda tabiiy fanning o'rni 43
G'afforova Zarnigor Abdumo'min qizi

Umumiy o'rta ta'limda o'qituvchi va ota-onalar ijtimoiy hamkorligini rivojlantirish 47
Xalikova Zaxro Mirshadmanovna, Xolbo'tayev Muzaffar Odilovich, Bozorova Xadicha Javlon qizi

Nutqida kechikish kuzatiladigan bolalarda nutqni qo'l va barmoq motorikasini rivojlantiruvchi o'yinlar orqali shakllantirish 51
Ne'matova Hilola Ikrom qizi, Ahmadova Fotima Adizovna

Taym menejment asosida bo'lajak o'qituvchilarda liderlik fazilatlarini rivojlantirish 55
Soliyeva Ruxsora Sharobiddin qizi

Sun'iy intellekt va NLP texnologiyalari asosida elektron ta'lim muhitida talabalarning mustaqil ta'lim kompetensiyalarini rivojlantirish 58
Otakishiyeva Gulshanoy Abdulaziz qizi

Pedagogik kvalimetriya asosida bo'lajak o'qituvchilarning diagnostik madaniyatini shakllantirishning nazariy asoslari 61
G'aniyeva Muattarxon Nodirbek qizi

Образовательные технологии с учётом восприятия цвета: психологические и методические аспекты 64
Имамова Хурият Эргаш кизи

Yosh erkin kurashchilarda chidamlilikni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish 69
Ergashov Qaxramonjon Asqarovich

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini mantiqiy masalalar yechishga o'rgatish usullari 76
G'iyosova Dilovar Orif qizi

Haykaltaroshlik fanining metodik qo'llanilishi 80
Qodirov Bobirjon Botirjonovich

Ijtimoiy xavf ostidagi bolalarni qo'llab-quvvatlashning jahon tajribasi va psixologik-pedagogik asoslari 85
Manzura Qosmuratova

Jahonda art-biznes klasterlarining ahamiyati va rivojlanish tuzilmasi 89
A. S. Umarov

Автоматизация решения сложных математических задач графическим методом для углублённого изучения математики в школе 92
Эргашев Серожиддин Султонмуродович, Маматов Исломбек Ильесович

Pedagogika darslarida raqamli va onlayn didaktik oʻyinlardan foydalanish 97
Qodirova Feruzaxon Abdiyaminovna

Sun'iy intellekt va tanqidiy fikrlashning kognitiv-konseptual komponenti va uni rivojlantirish metodikasi 102
Sobirova Munavvarxon Qaxramonjon qizi

Media savodxonlik va axborot madaniyati fanida sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslari 106
Ermatov Sherzodbek Latipjonovich, Mirzayev Akramjon Oʻktamjonovich

Adabiy ta'limda kompetensiyaviy yondashuv 111
Toʻychiyeva Mahfuza Umarkulovna, Islomova Shalola Ismoil qizi

Comparative Study of Passive Constructions in English and Their Translation Into Uzbek 117
Elmirzayeva Maftuna Dusmurod qizi, Mustafoyeva Nigina Shuhrat qizi

Boʻlajak oʻqituvchilarda kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish orqali pedagogik mas'uliyatni shakllantirishning dolzarb muammolari 122
Botirova Odinaxon Abdumutalib qizi

Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ta'limni tashkil etishning pedagogik modeli va metodik asoslari 126
Haytbayeva S. R.

Imkoniyati cheklangan bolalarni psixologik qoʻllab-quvvatlash orqali intellektual imkoniyatlarini roʻyobga chiqarish imkoniyatlari 131
Kadirova Nigora Saxibjanovna

Boʻlajak maktabgacha ta'lim mutaxassislarini dual ta'lim asosida kasbiy faoliyatga tayyorlashning nazariy asoslari 134
Samiyeva Zuleyxa Uktamovna

Insonlar orasidagi munosabatlarda noverbal muloqotning kompanentlarining koʻrinishlari 139
Soliyev Farxodjon Sodikovich, Karimov Jahongirjon Murodjon oʻgʻli

Virtual texnologiyalar vositasida texnika fanlarini oʻqitish mazmunini innovatsion rivojlantirish 145
Yuldasheva Dilorom Husniddin qizi

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida suzish mashgʻulotlarini tashkil etish texnologiyasi 150
Toshpulatova Aziza Toyirovna

Harbiy xizmatchilarda kreativ tafakkurni rivojlantirishning pedagogik va psixologik asoslari 155
Tursunov Shaxzod Ramazonovich, Mansurov Sardorbek Sirojiddin oʻgʻli

Oʻqituvchilar ruhiy salomatligini saqlashning amaliy strategiyalari 159
Begmatov Raximkul Olimovich

Ona tili darslarida analitik faoliyatni tashkil etish imkoniyatlari 164
Narziyeva Mastura Sunnatovna

Maktabgacha ta'limda Project-Based learning texnologiyasi asosida tarbiyalanuvchilarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari 168
Kubayeva Mavluda, Poʻlatova Gullola Ravshan qizi

Talabalarda iqtisodiy savodxonlikni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari 173
Qoʻchqorov Nodir Bozorovich

Boshlangʻich sinf oʻquvchilarini baholash jarayonida foydalaniladigan texnologiyalar va vositalar 178
A'zamqulova Zilola Sunnat qizi

Raqamli ta'lim muhitida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning didaktik asoslari 183
Isaboyeva Dilyora Zokirjon qizi

Kimyo fanining tarixiy rivojlanishida metodologik yondashuvlar 187
Begamov Shaxzod Toʻlqin oʻgʻli

Sport bilan shugʻullanishda qoʻl va oyoq motorikalarini rivojlantirish mezonlari 190
Imomov Asliddin Abdurazoqovich, Sattarov Qarshiboy Narqulovich

O'zbek va ingliz tillarida zamon kategoriyasining qiyosiy tahlili 194
Xudoyberdiyeva Dilfuza Alisher qizi

Hayot faoliyati xavfsizligi fani o'qituvchisining kasbiy kompetentligi va rejalashtirish faoliyati 198
Maxmudov Baxtiyor Xayrullayevich

Dizartriyali bolalarda motorikani rivojlantirish – nutqni rivojlantirishning asosiy omili 202
Mamatova Muzayyana Batirovna

Expression of Lexical Economy in English and Uzbek Through Stylistic Means 205
Omonov Baxtiyor Uktamovich

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy qobiliyatni shakllantirish 208
Abrorxonova Kamolaxon Abrorxon qizi, Xamzayeva Sunbula Jasurovna

Xushmuomalalik strategiyalarining ijtimoiy vazifalari 212
Alieva Navruza Xabibullayevna, Azizova Sanobarxon Valijon qizi

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida shaxslilik sifatlarining kasbiy rivojlanishdagi psixologik ahamiyati 216
Dusmetova Maksuda Matnazarovna

Maktabgacha ta'lim jarayonida bo'lajak tarbiyachilarning illustrativ yondashuv asosida kreativ va variativ faoliyat olib borish usullari va yo'llari 221
Egamberdiyeva Madina Sharif qizi

Pragmatic Functions in Neurolinguistic Communication 224
Fayziyeva Parvina

Sahro gavhari: ruslar istilosigacha bo'lgan davrda Xiva me'morchiligi tarixi 227
Islomjon Xoljigitovich Mirzakulov

Moslashuvning psixologik mexanizmlari: ta'lim muhiti sharoitida shaxsning adaptatsiyasi 235
Jaynarova Sayyora Isoqul qizi, Nuraliyeva Nasiba

Onalik psixologiyasi va o'rganishning nazariy jihatlari 238
Kasimova Xulkar Atabayevna

Spheres of Language Use 243
Kumakbayeva Gulbanu Kuntuarovna

Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarida kreativ tafakkurni rivojlantirishda nostandart topshiriqlar metodikasi 246
Muxammadiyeva Dinora Tursunpulatovna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kasbiy-axloqiy qadriyatlarni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari va didaktik tamoyillari 251
N. Jurayev

Dunyo bolalari huquqlarini himoya qilish: global muammolar, tizimli kamchiliklar va tanqidiy tahlil 255
Nargiza Ergasheva

Talabalarning dasturlashga oid agoritmik fikrlashini rivojlantirish orqali innovatsion faoliyatga tayyorlash usuli 259
Orziqulova Barchinoy Ixtiyor qizi

Talabalarda o'z-o'zini boshqarish qobiliyatining tuzilmasi va psixologik komponentlari (motivatsion, kognitiv, irodaviy, emotsional-regulyativ komponentlar) 264
Otabekova Nargiza Avazbek qizi

O'zbek va ingliz tillaridagi metaforalarda til va madaniyat uyg'unligi 269
Rasulova Munojat Akmaljonovna

Limitlar nazariyasini kompyuter imitatsion modellar vositasida o'qitish metodikasi 273
Safarov Abbos Abdurasul o'g'li

Ijtimoiy hamkorlik – barkamol avlodni tarbiyalash poydevori 278
Sharipova Gulruxsor Nurkabilovna

Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ kompetensiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik mexanizmlari va uning ijtimoiy ahamiyati 282
Sultanova Sahobar Ravshanbekovna

Badiiy gimnastika mashg'ulotlarida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish 285
Tuxtayeva Azizabonu Abdurasulovna

Matematika fanini oʻzlashtirishda boshlangʻich sinf oʻquvchilarining semiotik yondashuvini shakllantirish ... 289
Xayrullayev Ismatulla Nurullayevich

Pedagogik qadriyatlar asosida oʻquvchilarni tarbiyalash mexanizmlarini takomillashtirish 293
Xoliqova Inobatxon Boʻri qizi

Umumta'lim maktabida elektron axborot-ta'lim resurslari.. 296
Xolmurodov Shuxrat Okboyevich, Norqobilov Hakimbek Nuriddin oʻgʻli

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolaning kreativligini shakllantirishda innovatsion muhit 300
Xonnazarova Gulasal Yusuf qizi

Ta'lim tizimida sinf rahbari faoliyatining joriy etilishining tarixiy asoslari va zamonaviy koʻrinishlari 303
Xusenova Sadoqat Botirovna

Искусственный интеллект в методике преподавания русского языка:
адаптивная обратная связь и развитие коммуникативной компетенции 308
Джалилова Феруза Намазовна

Образовательные технологии с учётом восприятия цвета: психологические
и методические аспекты.. 312
Имамова Хурият Эргаш кизи

Межкультурный диалог как инструмент воспитания гармоничной личности в школе 317
Махмудхожаев Ориф Бахтиёрович

Психологические факторы успешности профессионального обучения студентов 319
Рахимходжаева В. С.

Специфика восприятия окружающего мира в лирике Афанасия Фета 325
Татьяна Викторовна Половинкина

BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA KASBIY KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH ORQALI PEDAGOGIK MAS'ULIYATNI SHAKLLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI

Botirova Odinaxon Abdumutalib qizi
Andijon davlat pedagogika instituti 2-bosqich magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish orqali pedagogik mas'uliyatni shakllantirishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Pedagogik mas'uliyat tushunchasining mohiyati, uning kasbiy kompetensiyalar bilan o'zaro bog'liqligi hamda zamonaviy ta'lim tizimida tutgan o'rni yoritiladi. Shuningdek, pedagogik kadrlarni tayyorlash jarayonida uchrayotgan muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari ilmiy asosda bayon etiladi.

Kalit so'zlar: kasbiy kompetensiya, pedagogik mas'uliyat, bo'lajak o'qituvchi, ta'lim sifati, kompetensiyaviy yondashuv, pedagogik faoliyat.

Abstract: This article analyzes the theoretical and practical aspects of forming pedagogical responsibility in future teachers through the development of professional competencies. It reveals the essence of the concept of pedagogical responsibility, its relationship with professional competencies, and its role in the modern education system. In addition, the article scientifically examines the problems arising in the process of training pedagogical personnel and proposes ways to address them.

Key words: professional competence, pedagogical responsibility, future teacher, quality of education, competency-based approach, pedagogical activity.

Аннотация: В данной статье анализируются теоретические и практические аспекты формирования педагогической ответственности у будущих учителей посредством развития профессиональных компетенций. Раскрывается сущность понятия педагогической ответственности, её взаимосвязь с профессиональными компетенциями, а также её роль в современной системе образования. Кроме того, на научной основе рассматриваются проблемы, возникающие в процессе подготовки педагогических кадров, и пути их решения.

Ключевые слова: профессиональная компетенция, педагогическая ответственность, будущий учитель, качество образования, компетентностный подход, педагогическая деятельность.

KIRISH

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim tizimiga qo'yilayotgan talablar tubdan yangilanib bormoqda. Axborot oqimining keskin ortishi, mehnat bozorida kasblar tarkibining tez o'zgarishi hamda innovatsion iqtisodiyotning shakllanishi pedagog kadrlar zimmasiga yanada mas'uliyatli vazifalarni yuklamoqda.

Zamonaviy jamiyat nafaqat chuqur nazariy bilimga ega, balki tanqidiy va kreativ fikrlay oladigan, moslashuvchan, kommunikativ hamda texnologik jihatdan savodli o'qituvchilarga ehtiyoj sezmoqda. Shu bois bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida faqat akademik bilimlar bilan cheklanib qolish yetarli emas; ularda kasbiy kompetensiyalarni tizimli rivojlantirish va pedagogik mas'uliyatni barqaror shakllantirish ustuvor yo'nalishga aylanmoqda [1].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Zamonaviy ta'lim paradigmasi kompetensiyaviy yondashuvga asoslanib, o'qituvchidan bilimni uzatuvchi subyekt emas, balki ta'lim jarayonini loyihalovchi, fasilitator va motivator sifatida faoliyat yuritishni talab etadi. Bu esa o'qituvchining kasbiy kompetensiyalar majmuasini – metodik, kommunikativ, axborot-kommunikatsion, ijtimoiy va refleksiv kompetensiyalarni uyg'un rivojlantirishni taqozo etadi. Ayniqsa, pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish, o'quvchilarning individual xususiyatlarini inobatga olgan holda qaror qabul qilish, ta'lim natijalarini baho-

lash va o'z faoliyatini muntazam takomillashtirib borish kabi ko'nikmalar bugungi o'qituvchining ajralmas sifatlariga aylanmoqda [2].

Pedagogik mas'uliyat esa mazkur kompetensiyalar tizimining markaziy tarkibiy qismi bo'lib, o'qituvchining o'z kasbiy faoliyatiga, o'quvchilarning shaxsiy va intellektual rivojiga, jamiyat hamda davlat oldidagi burchiga ongli va vijdonan yondashuvini ifodalaydi. U nafaqat kasbiy vazifalarni bajarish, balki pedagogik etikaga rioya qilish, adolatli baholash, inklyuzivlik tamoyillariga amal qilish, o'quvchilarning huquq va manfaatlarini himoya qilish kabi jihatlarni ham qamrab oladi. Shu nuqtai nazardan, pedagogik mas'uliyatni shakllantirish – bo'lajak o'qituvchini shaxs sifatida kamol toptirish, uning kasbiy identifikatsiyasini mustahkamlash va ijtimoiy ahamiyatga ega faoliyatga tayyorlash demakdir.

Ayni paytda pedagog kadrlar tayyorlash tizimida bir qator muammolar saqlanib qolmoqda: nazariya va amaliyot o'rtasidagi tafovut, amaliy mashg'ulotlarning yetarli darajada samarali tashkil etilmaganligi, raqamli kompetensiyalarning sust rivojlanganligi, shuningdek, ayrim hollarda talabalarning kasbga nisbatan motivatsiyasi pastligi. Ushbu omillar pedagogik mas'uliyatning to'laqonli shakllanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bois oliy pedagogik ta'limda innovatsion metodlarni joriy etish, amaliyotga yo'naltirilgan yondashuvni kuchaytirish, refleksiv faoliyatni rivojlantirish va mentorlik tizimini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi [3].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Kasbiy kompetensiya zamonaviy pedagogika va ta'lim nazariyasining asosiy kategoriyalaridan biri bo'lib, u shaxsning muayyan kasbiy faoliyatni samarali, maqsadga muvofiq va ijodiy tarzda amalga oshirishga tayyorligini ifodalaydi. Ushbu tushuncha nafaqat bilimlar yig'indisini, balki ularni amaliyotda qo'llash, muammoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish, o'z faoliyatini tahlil qilish va takomillashtirish qobiliyatlarini ham o'z ichiga oladi [4].

Bo'lajak o'qituvchining kasbiy kompetensiyasi ko'p komponentli tizim sifatida namoyon bo'lib, u quyidagi o'zaro bog'liq elementlardan tarkib topadi:

1. **Pedagogik bilimlar** – ta'lim jarayonining qonuniyatlari, didaktik tamoyillar va tarbiya nazariyalari haqidagi tizimli bilimlar;
2. **Metodik tayyorgarlik** – o'quv materialini samarali yetkazish, darsni rejalashtirish va tashkil etish ko'nikmalari;
3. **Kommunikativ kompetensiya** – o'quvchilar, ota-onalar va hamkasblar bilan samarali muloqot o'rnatish qobiliyati;
4. **Axborot-kommunikatsion kompetensiya** – zamonaviy texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish ko'nikmalari;
5. **Refleksiv va tahliliy fikrlash** – o'z faoliyatini baholash, kamchiliklarni aniqlash hamda ularni bartaraf etish qobiliyati [6].

TAHLIL VA NATIJALAR

Kompetensiyaviy yondashuvning ustunligi shundaki, u ta'lim jarayonini natijaga yo'naltirilgan tizim sifatida tashkil etadi. Bunda talaba faqat bilim oluvchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida shakllanadi. Natijada u real pedagogik vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qila oladigan mutaxassisga aylanadi. Shu jihatdan kasbiy kompetensiya bo'lajak o'qituvchining professional yetukligini belgilovchi asosiy mezon sifatida qaraladi.

Pedagogik mas'uliyat o'qituvchining kasbiy faoliyatidagi axloqiy, ijtimoiy va kasbiy majburiyatlarni ongli ravishda anglash hamda ularga rioya etish darajasini ifodalaydi. Bu tushuncha o'qituvchining nafaqat o'z faoliyati natijalari, balki o'quvchilarning shaxsiy rivoji, ijtimoiylashuvi va kelajagi uchun javobgarlikni his etishini ham o'z ichiga oladi [7].

Pedagogik mas'uliyat quyidagi asosiy komponentlar orqali namoyon bo'ladi:

- o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish va ularga nisbatan insonparvar yondashuv;
- kasbiy faoliyatda halollik, adolat va xolislik tamoyillariga amal qilish;
- doimiy ravishda o'z ustida ishlash va kasbiy rivojlanishga intilish;
- ta'lim sifati hamda samaradorligini oshirishga mas'uliyat bilan yondashish;
- pedagogik etik me'yorlarga qat'iy rioya qilish.

Zamonaviy ta'lim tizimida pedagogik mas'uliyatning ahamiyati yanada ortib bormoqda. Chunki o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki shaxs tarbiyalovchi hamda ijtimoiy qadriyatlarni shakllantiruvchi subyekt sifatida faoliyat yuritadi. Pedagogik mas'uliyatning yetarli darajada shakllanmaganligi esa ta'lim sifati pasayishiga, o'quvchilarning motivatsiyasi sustlashishiga va ijtimoiy muammolarning kuchayishiga olib kelishi mumkin [8].

Kasbiy kompetensiya va pedagogik mas'uliyat o'rtasidagi bog'liqlik kasbiy kompetensiya va pedagogik mas'uliyat o'zaro dialektik bog'liqlikka ega bo'lib, ular bir-birini to'ldiruvchi hamda rivojlantiruvchi kategoriyalar hisoblanadi. Yuqori darajadagi kasbiy kompetensiyaga ega bo'lgan o'qituvchi o'z faoliyatining natijalari uchun javobgarlikni chuqur his etadi.

Aksincha, mas'uliyatli pedagog o'z bilim va ko'nikmalarini muntazam ravishda takomillashtirishga intiladi. Mazkur bog'liqlik quyidagi jihatlar orqali namoyon bo'ladi:

- kasbiy bilim va ko'nikmalar o'qituvchining o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi va bu uning mas'uliyatli qarorlar qabul qilishiga zamin yaratadi;
- refleksiv kompetensiyaning rivojlanganligi pedagogik faoliyatni tanqidiy baholash hamda takomillashtirish imkonini beradi;
- kommunikativ kompetensiya o'quvchilar bilan samarali hamkorlikni ta'minlab, mas'uliyatli pedagogik muhitni shakllantiradi.

Shu sababli pedagogik ta'lim tizimida kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish bilan bir qatorda pedagogik mas'uliyatni shakllantirishga ham alohida e'tibor qaratilishi lozim [9]. Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashdagi dolzarb muammolar hozirgi davrda pedagog kadrlar tayyorlash tizimida bir qator tizimli muammolar mavjud bo'lib, ular quyidagilarda namoyon bo'ladi:

1. **Nazariya va amaliyot o'rtasidagi nomuvofiqlik.** Ta'lim jarayonida nazariy bilimlarning ustunlik qilishi hamda amaliy mashg'ulotlarning yetarli darajada samarali tashkil etilmaganligi natijasida talabalar real pedagogik faoliyatga to'liq tayyor bo'lmaydi.
2. **Kompetensiyaviy yondashuvning yetarli darajada joriy etilmaganligi.** Ko'plab hollarda ta'lim jarayonida an'anaviy reproduktiv metodlar qo'llanilib, talabalar faol ishtirokchi sifatida jalb etilmaydi.
3. **Pedagogik motivatsiyaning past darajasi.** Ba'zi talabalar kasbni ongli ravishda tanlamaganligi sababli ularda pedagogik faoliyatga nisbatan qiziqish va mas'uliyat hissi sust rivojlanadi.
4. **Raqamli kompetensiyalarning yetarli emasligi** [10].

Zamonaviy axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish ko'nikmalarining pastligi ta'lim sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Muammolarni bartaraf etish yo'llari yuqoridagi muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi ilmiy-amaliy choralarni amalga oshirish maqsadga muvofiqdir:

- amaliyotga yo'naltirilgan ta'limni rivojlantirish – talabalarni ilk bosqichlardan boshlab real pedagogik muhitga jalb etish;
- innovatsion metodlarni joriy etish – interfaol, muammoli va loyiha asosidagi o'qitish texnologiyalaridan foydalanish;
- refleksiv faoliyatni rivojlantirish – talabalarda o'z faoliyatini tahlil qilish va baholash ko'nikmalarini shakllantirish;
- mentorlik tizimini takomillashtirish – tajribali pedagoglar tomonidan individual maslahat va qo'llab-quvvatlash tizimini yo'lga qo'yish;
- raqamli ta'lim muhitini kengaytirish – zamonaviy texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish.

Pedagogik mas'uliyatni shakllantirish metodlari pedagogik mas'uliyatni rivojlantirishda quyidagi metodlar samarali hisoblanadi: kasbiy vaziyatlarni modellashtirish orqali real muammolarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantirish; muammoli topshiriqlar yordamida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish; trening va seminarlar orqali kommunikativ hamda ijtimoiy kompetensiyalarni mustahkamlash; portfoliolar yuritish orqali shaxsiy yutuqlar monitoringini olib borish; refleksiya kundaliklari orqali o'z-o'zini tahlil qilishni yo'lga qo'yish. Ushbu metodlar talabalarni faqat bilim egallovchi emas, balki o'z faoliyatiga ongli va mas'uliyatli yondashuvchi shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi [11].

MAKTABGACHA PRE-SCHOOL ДОШКОЛЬНОЕ

XULOSA

Kompetensiyalarni tizimli ravishda rivojlantirish pedagogik mas’uliyat darajasining sezilarli oshishiga olib keladi. Ayniqsa, interfaol metodlar, amaliy mashg‘ulotlar va refleksiv faoliyat elementlari qo‘llanilgan ta’lim jarayonida talabalar o‘z kasbiy faoliyatiga nisbatan yanada ongli va mas’uliyatli munosabatni namoyon etadilar.

Shuningdek, tadqiqot natijalari pedagogik mas’uliyatning shakllanishi ko‘p jihatdan ta’lim muhitiga, o‘qituvchilarning shaxsiy namunasiga hamda ta’lim jarayonining tashkil etilish darajasiga bog‘liqligini ko‘rsatadi. Shu bois, mazkur yo‘nalishda kompleks yondashuvni qo‘llash zarur hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Jalilova, D. (2021). Pedagogik kompetensiya va uning rivojlanish omillari. Toshkent: Innovatsiya nashriyoti.
2. Abduqodirov, A., & To‘xtayeva, G. (2022). Ta’lim jarayonida pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishning ilmiy asoslari. Pedagogika va psixologiya jurnali, №2, 35-42.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. (2020). Ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi. Toshkent.
4. Xolmatova, N. (2023). O‘qituvchilarda raqamli kompetensiyalarni rivojlantirishning nazariy asoslari. Samarqand: SamDU nashriyoti.
5. Karimov, Sh. (2020). Kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishda innovatsion metodlarning o‘rni. Ta’lim taraqqiyoti jurnali, №4, 18-25.
6. Abdullayev, A. (2019). O‘qituvchilik kasbining rivojlanish istiqbollari. Toshkent: O‘qituvchi.
7. Anarbekova, G. (2020). Pedagogik kompetensiya: nazariya va amaliyot. Samarqand: SamDU.
8. Erkinova, M. (2018). O‘qituvchi kompetensiyalari: asoslari va metodikasi. Buxoro: BuxDU.
9. UNESCO. (2021). ICT Competency Framework for Teachers. Paris: UNESCO Publishing.
10. European Commission. (2020). Digital Competence Framework for Educators (DigCompEdu). Luxembourg.
11. OECD. (2022). Teachers and Leaders in Education: Supporting Professional Development. Paris: OECD Publishing.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02	Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07	Ta'limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.